

Prof. dr hab. Elżbieta Biernat

SGH

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Kolegium Gospodarki Światowej
Zakład Badań nad Gospodarką Turystyczną
al. Niepodległości 162
02-554 Warszawa
elzbieta.biernat@sgh.waw.pl
www.sgh.waw.pl/kt

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Niesyto pt. „Inwestycje w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną wybranych jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego dofinansowanych ze środków europejskich a aktywność fizyczna mieszkańców”

Formalne aspekty recenzji

Celem opinii jest stwierdzenie spełnienia warunków określonych w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 poz. 65 ze zm.), w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 ze zm.).

Niniejszym stwierdzam, że praca doktorska Pani mgr Joanny Niesyto nie spełnia wyżej wymienionych wymagań i w konsekwencji przedstawionego poniżej uzasadnienia nie popieram wniosku o nadanie stopnia doktora mgr Joannie Niesyto. Swoją opinię przedstawiam w podziale na: 1) ocenę znaczenia problemu badawczego i oryginalności rozwiązania zaprezentowanego w pracy, 2) ocenę zakresu ogólnej wiedzy wykorzystanej w tym rozwiązaniu i jego interpretacjach oraz 3) ocenę umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej ujawnionej w trakcie przygotowania wyników pracy i jej prezentacji.

Z formalnego punktu widzenia stwierdzam, że pracę recenzuję po raz drugi. Ze względu na znaczące niedociągnięcia metodologiczne i formalne pierwszej wersji pracy (oraz chęć pomocy Doktorantce w dalszym rozwoju naukowym), zasugerowałam radykalne jej poprawienie i napisanie ponownie – zgodnie z naukowymi regułami. Przedstawiona obecnie do recenzji rozprawa liczy 115 stron w swojej części merytorycznej i obejmuje wstęp, trzy rozdziały oraz dyskusję i wnioski. Uzupełniają ją streszczenie, bibliografia, trzy aneksy, spis tabel, rycin, rysunków i map – na dodatkowych 41 stronach.

1. Ocena znaczenia problemu badawczego i oryginalności rozwiązania przedstawionego w pracy doktorskiej

Pani mgr Joanna Niesyto poddaje analizie inwestycje w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną wybranych jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego, dofinansowanych ze środków europejskich i aktywność fizyczną mieszkańców. Temat ten jest istotny dla rozwoju społeczności lokalnych i krajowych polityk publicznych. Inwestycje w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną mogą

sprzyjać poprawie jakości życia mieszkańców, promocji zdrowego stylu życia, integracji społecznej i rozwojowi lokalnemu.

Z racji roli recenzenta, zwracam uwagę na nieprecyzyjność tytułu pracy (ponownie, gdyż mówiłam o tym w pierwszej recenzji). Czy chodzi o wpływ, czy o związek infrastruktury z aktywnością fizyczną? Aktywność fizyczna w jakim sensie? Czy chodzi o uczestnictwo, czy o poziom? Czy chodzi o mieszkańców wybranych jednostek, czy w ogóle woj. śląskiego?

Poruszana problematyka mogłaby mieć znaczenie dla dyscypliny badawczej jaką jest kultura fizyczna, mogłaby przyczynić się do rozwoju wiedzy w tej dyscyplinie, gdyby zaproponowane rozwiązanie problemu badawczego było zgodne z zasadami prowadzenia pracy naukowej. Jedną z nich jest krytyczna analiza dotychczasowego piśmiennictwa i umieszczenie badań w odpowiednim obszarze. Określenie problemu badawczego wymaga opisu istniejącej rzeczywistości. Ujawnione luki badawcze mogłyby pokazać oryginalność podjętego problemu. Niestety nie znajduję w pracy wprowadzenia teoretycznego, które przedstawiałoby tło badań, tj. związek uczestnictwa w aktywności fizycznej z inwestycjami w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną, a tym bardziej nie znajduję rozpoznanych luk badawczych.

Trudno mi też ocenić potencjał praktyczny i społeczny rozwiązania przedstawionego w pracy, gdyż Autorka nie wspomina o zastosowaniu swoich wyników w praktyce. Nie wykazuje przydatności badań, nie opracowuje praktycznych wskazówek, wniosków aplikacyjnych. We wstępie określa tylko, że praca może być lekturą dla studentów (s. 6). Szkoda, bo wnioski aplikacyjne mogłyby pokazać oryginalne podejście autorskie. W niniejszej pracy, wnioski (s. 113) są powtórzeniem wyników, tak jak i dyskusja (s. 108-112).

Przedstawiony cel pracy nie jest do końca zrozumiały. *Celem pracy jest próba oceny oddziaływania lokalnych inwestycji sportowych na rozwój sportu oraz aktywność fizyczną mieszkańców na terenie gmin województwa śląskiego dofinansowanych ze środków europejskich w latach 2007-2013 na płaszczyźnie teoretycznej i praktycznej* (s. 49). Po pierwsze, co to znaczy na płaszczyźnie teoretycznej i praktycznej? Nie znajduję w pracy wyjaśnienia tego zakresu. Po drugie, nie rozumiem dlaczego Doktorantka rozdziela sport od aktywności fizycznej (o czym poniżej)? Uważam także, że lepiej byłoby napisać po prostu ocena, a nie próba oceny. Na to wszystko zwracałam z resztą uwagę w pierwszej recenzji.

Zakreślony cel rozpisany jest na cztery mniejsze zakresowo pytania badawcze, które Doktorantka nazywa problemem badawczym (s. 49). Chciałam nadmienić, że problem badawczy odnosi się do ogólnego zagadnienia lub obszaru, który naukowiec chce zbadać. Jest to zwykle szeroki temat, który wymaga sprecyzowania i zdefiniowania. W niniejszej pracy nie jest on określony. Pytania badawcze powinny być natomiast bardziej konkretne i precyzyjne. To są pytania, które wynikają z problemu badawczego i określają konkretny aspekt. Można więc powiedzieć, że są one jednym z elementów składowych procesu badawczego, który pomaga w skupieniu się na konkretnym celu badania, podczas gdy problem badawczy określa ogólny obszar badań.

Abstrahując od tego, sformułowane przez Doktorantkę pytanie pierwsze (*Jaki wpływ na rozwój sportu oraz aktywność fizyczną miały inwestycje na terenach objętych badaniem?*) nie jest precyzyjne. Po pierwsze, co Autorka ma na myśli mówiąc rozwój sportu? Rozwój organizacji sportowych, wzrost liczby uprawiających sport, wzrost liczby dyscyplin? Po drugie, czy chodzi o poziom, czy o udział w aktywności fizycznej? Podobnie jest z pytaniem drugim (*Czy wybrane charakterystyki stanu zdrowia oraz aktywności fizycznej mają wpływ na ocenę stanu infrastruktury sportowej?*). Co to znaczy wybrane charakterystyki stanu zdrowia oraz aktywności fizycznej? W części teoretycznej nie ma nic na ten temat, tak jak i na temat stopnia niepełnosprawności (pyt. 4). Moim głównym zastrzeżeniem jest jednak to, że przeprowadzone analizy statystyczne nie mogą dać odpowiedzi na pytania jaki wpływ mają omawiane inwestycje na różne zjawiska (pyt. 1 i pyt. 2). Zwracałam już uwagę w pierwszej recenzji, że w wynikach analizowane jest współwystępowanie zjawisk, a nie ze związek przyczynowo-skutkowy. Pytanie powinno zatem brzmieć *czy występuje związek...*

Wyrażając w pytaniach założenie lub twierdzenie istnienia związków, zależności między poszczególnymi zjawiskami (procesami), przygotowujemy przesłanki do sformułowania hipotezy. W odpowiedzi na moje uwagi z pierwszej recenzji (dotyczące postawionych hipotez), Doktorantka wycofała je w ogóle w drugiej wersji pracy. Tymczasem w badaniach dotyczących związku zjawisk, w których chodzi o poznanie przebiegu i warunków zjawisk powtarzających się, w których problem zawiera pytanie: od

czego ten fakt zależy, w jakich warunkach powstaje, jakie skutki wywołuje? – hipotezy są pożądane. Wspomnieć też trzeba, że hipotezy są podstawowymi wskazówkami do podejmowania decyzji co do procedury badawczej jaką należy zastosować podczas rozwiązywania problemu naukowego. Stanowią one pomost między rozdziałem teoretycznym a analizą statystyczną, gdyż to hipotezy bezpośrednio wskazują na to jakie analizy statystyczne będą wykonane. Hipotezy poddane procesowi weryfikacji bądź zostają obalone, bądź też wzrasta ich stopień prawdopodobieństwa. Tworzenie hipotez jest formą, gdzie w sposób bezpośredni następuje przejście od wiedzy już istniejącej do wiedzy nowej.

Zastosowanie przez Doktorantkę metody sondażu diagnostycznego (o czym nie ma wzmianki w pracy) wraz z odpowiadającymi jej technikami badawczymi jest uzasadnione i wyrasta z tradycji badań w obszarze kultury fizycznej. W badaniu mieszkańców gmin, Doktorantka zastosowała kwestionariusz, który jak twierdzi „...został rozprowadzony wśród użytkowników powstałych inwestycji sportowo-rekreacyjnych w 11 gminach...” (s. 51). Chciałabym jednak zapytać co to znaczy zostały rozprowadzone? Czy pozostawiono kwestionariusze w obiektach sportowo-rekreacyjnych i wypełniał je kto chciał i ile razy chciał? Czy może losowano respondentów? Jeżeli tak, to wg jakiego klucza? Nie znajduję w pracy charakterystyki badanych osób – ani pod względem wieku, ani płci, ani pod żadnym innym względem. O jakich w zasadzie użytkownikach jest mowa, czyż nie o młodzieży uczęszczającej do szkół, przy których są omawiane obiekty? Czy Doktorantka celowo nie badała 16-17-latków? (kafeteria 2 w metryczce kwestionariusza; s. 52). Jeżeli kwestionariusze *rozprowadzono wyłącznie wśród uczestników powstałej infrastruktury*, to jak można odpowiedzieć na pytania badawcze dotyczące wszystkich ludzi zamieszkujących dofinansowywane gminy? Jeżeli wreszcie respondenci – jak pisze Autorka – sami osobiście wypełniali kwestionariusze, to czy dobrze zrozumieli pytania 1-3? Pytania te dotyczą udziału w sporcie/aktywności fizycznej w ogóle, a nie w dofinansowanych obiektach (s. 52-53). Moje rozumowanie pośrednio potwierdza pytanie 4, w którym ujęto w kafeterii jako przeszkodę praktykowania aktywności fizycznej/sportu *brak odpowiedniej infrastruktury w miejscu zamieszkania* (s. 53).

W badaniu ekspertów Doktorantka zastosowała wywiad – oparty na 7 pytaniach. Przy czym, w mojej opinii, pytanie pierwsze jest tożsame z pytaniem piątym (s. 58). Nie znajduję informacji na temat tego, ilu ekspertów w każdej gminie wzięło udział w badaniu? Wiadomo tylko, że przeprowadzone je w 11 gminach (s. 58).

Opracowane przez Doktorantkę wyniki badania ilościowego (kwestionariusze wypełniane przez mieszkańców wybranych jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego) w moim przekonaniu nie mogą dać odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Po pierwsze dlatego, że jak już mówiłam badani nie reprezentują całej społeczności lokalnej. Po drugie dlatego, że zastosowany test χ^2 Pearsona analizuje związek zmiennych, a nie ich wpływ na siebie. Po trzecie dlatego, że analiza związku takich cech jak: płeć, wiek, wykształcenie, grupa społeczno-zawodowa, ograniczenie ruchowe z częstością i czasem podejmowania aktywności fizycznej/sportu (tab. 3-12; s. 61-70) lub też z oceną stanu zdrowia (tab. 13-14; s. 74) nie pokaże związku z inwestycjami w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. Żeby to osiągnąć trzeba by zastosować zaawansowane modele ekonometryczne, gdzie zmienną wyjaśnianą byłyby inwestycje w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. W jakimś stopniu mogą na to odpowiedzieć wyniki kolejnych analiz (tab. 15-27, s. 78-92) z tym, że uzyskane wyniki odnoszą się będą wyłącznie użytkowników tych obiektów. Wyniki badania jakościowego (wywiadów prowadzonych z ekspertami) mogą dać odpowiedzi na te pytania, z tym, że nie wiadomo ile było tych wywiadów?

Ponadto, już w pierwszej recenzji sugerowałam Doktorantce zmianę opisu rezultatów. Tabele nie mogą być po prostu przeklejone z SPSS. W takiej postaci, nie wiadomo co oznacza zmienna 1,2,3 czasami i 7. Co to jest np. płeć 1, 2? Czy 1 to mężczyźni a 2 to kobiety, a może na odwrót? Nie wiadomo do czego odnoszą się poszczególne tabele, gdyż ich tytuły są takie same (*Tabela wielozmiennych liczebności i wskaźników struktury wskazująca kierunek powiązań oraz testy niezależności, a także analizy siły powiązań 1,2,3,4 .....etc.*). Co to np. znaczy siła powiązań 17? Brakuje legend, wyjaśnień pod tabelami. Są legendy pod rycinami lecz niektóre są błędne (np. ryc. 1. – ..... 3. 1-2 razy w tygodniu; 4. 1-3 razy w tygodniu...).

Ostatnim merytorycznym kryterium oceny pracy doktorskiej jest umiejętność dokonania krytycznej oceny uzyskanych rezultatów i ich zobrazowania na tle dotychczasowego dorobku naukowego, czyli dyskusja. Niestety – tak jak mówiłam w pierwszej recenzji – jest ona powtórzeniem wyników, a nie

dyskusją naukową. Nie jest poprowadzona w oparciu o rezultaty uzyskane przez innych badaczy, nie kończy się konkluzjami, określeniem poziomu osiągniętego celu i założeń pracy, weryfikacją hipotez, ekspozycją nowych wartości dzieła. Taki stan rzeczy nie sprzyja wykazaniu się przez Doktorantkę swobodą interpretacji wyników badań własnych (wzajemnych zależności poszczególnych czynników) na tle krajowego i światowego piśmiennictwa oraz nie sprzyja wnioskowaniu. Doktorantka co prawda dokonuje podsumowania wyników i formułuje 4 wnioski, ale znowu są one tylko powtórzeniem wyników.

2. Ocena zakresu ogólnej wiedzy wykorzystanej w tym rozwiązaniu i jego interpretacjach

Rozdział drugi „Województwo śląskie a środki europejskie w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną” przedstawia instrumenty strategiczne województwa śląskiego, założenia dotyczące infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako element Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, samorząd terytorialny jako beneficjenta środków europejskich w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz działania województwa śląskiego dotyczące dofinansowania infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Rozdział ten wskazuje na dużą wiedzę Doktorantki w tym zakresie oraz na umiejętność wyczerpującego, a zarazem krytycznego przedstawienia stanu wiedzy z tego obszaru. Niestety, że nie mogą tego odnieść do wiedzy z zakresu nauk o kulturze fizycznej. Zaznaczam, że Doktorantka ubiega się o stopień naukowy w tej dyscyplinie.

Jak już wspominałam, nie znajduję w rozdziale pierwszym osadzenia tematu w literaturze przedmiotu i wykazania luki badawczej (*nota bene* prac na temat zależności uczestnictwa w aktywności fizycznej od inwestycji w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną jest bardzo dużo). Z przykrością również stwierdzam, że Doktorantka nadal nie rozumie pojęć stosowanych w pracy. Nadmieniam, że aktywność fizyczna jest definiowana jako dowolna forma ruchu ciała spowodowana skurczami mięśni, przy którym wydatek energii przekracza poziomy energii spoczynkowej. Ta szeroka definicja obejmuje wszelkie formy aktywności fizycznej, tzn. rekreacyjną aktywność fizyczną, zawodowe uprawianie sportu, aktywność fizyczną w domu i jego okolicy oraz aktywność fizyczną związaną z transportem. Jako taka, obejmuje więc i sport. Dlaczego zatem Doktorantka rozdziela sport i aktywność fizyczną? Rozumiałabym (i byłoby to uzasadnione), gdyby Doktorantka oddzielnie analizowała wolnoczasową aktywność fizyczną i sport wyczynowy – co oczywiście wymagałoby przedstawienia i argumentacji swojego podejścia oraz uwzględnienia takiego stanu rzeczy w metodyce prowadzonych badań. Nie wskazuje jednak na to przytaczana definicja sportu (z dn. 25 czerwca 2010 r. ....*wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane, stawiają sobie za cel wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach*), która dotyczy każdej aktywności fizycznej, zarówno podejmowanej doraźnie, jak i w sposób zorganizowany, która obejmuje sport dla wszystkich¹?

Wywód dotyczący kultury fizycznej, sportu, aktywności fizycznej (s. 6-10) wskazuje na nierozumienie tych pojęć. Kultura fizyczna nie jest synonimem sportu (s. 5, 7). Filozofia sportu, nauki o sporcie to nie to samo co sport. Aktywność fizyczna to nie siedzenie lub leżenie podczas oglądania telewizji (s. 9). Generalnie Autorka przedstawia definicje różnych autorów nie zastanawiając się, że przedstawiają one różne konteksty. Prezentuje je bez myśli przewodniej, bez krytycznego zajęcia stanowiska. Często wyjmuje zdania z kontekstu i cytuje je nierzetelnie. Na przykład, przytacza pracę Biernat i Piątkowskiej (w której objaśniano pojęcia stosowane w Międzynarodowym Kwestionariuszu Aktywności Fizycznej, takie jak: wysiłki intensywne, umiarkowane, chodzenie i siedzenie) i twierdzi, że autorki uważają siedzenie/leżenie za aktywność fizyczną (s. 9). Albo, powołując się na inną publikację Biernat, nie cytuje źródeł pierwotnych, które zostały podane w pracy^{2,3}.

¹ M. Leciak (red.) Prawo sportowe. C H Beck, Monachium 2018.

² W. Siwiński. Aktywność fizyczna osób w starszym wieku (z badań teorii rekreacji ruchowej w andragogice klinicznej), w: Społeczny wymiar sportu, red. Z. Dziubiński, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2003.

³ M. Guskowska. Aktywność ruchowa a przebieg transakcji stresowej u młodzieży, AWF, Warszawa 2005.

Nie zgadzam się z opinią Doktorantki, że aktywność fizyczna znaczy to samo co aktywność ruchowa. Sugeruję zapoznać się z publikacją: *Drabik J. (2011), Profilaktyka zdrowia – aktywność fizyczna czy aktywność ruchowa. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, nr 5.*

Gwoli wyjaśnienia, aktywność fizyczna jest ukierunkowaną ruchową aktywnością człowieka, biologicznie i społecznie determinowaną potrzebą podtrzymywania homeostazy, zapewnieniem morfologicznych, fizjologicznych, biochemicznych i psychologicznych warunków realizacji genetycznych i socjokulturowych programów ich rozwoju w ontogenezie. Jest więc – w odróżnieniu od aktywności ruchowej, w której czynności ruchowe mogą być mechaniczne, automatyczne i bezmyślne – celowo ukierunkowana⁴. Dlatego – jak sama Doktorantka pisze na s. 9 – ocenia się ją jednostkami fizycznymi np. czasem trwania, pokonywanym dystansem, kosztem energetycznym wysiłku⁵. Aktywność fizyczna to coś więcej, niż aktywność ruchowa. Ta pierwsza jest ukierunkowana na konkretny cel zdrowotny lub sportowy i wymaga zaangażowania świadomości, ta druga – niekoniecznie. Przypominam także, że nauka „nie stoi w miejscu”, wiele pojęć zmienia się, ewoluuje. A zadaniem naukowca jest dogłębne poznanie i przedstawienie problemu badawczego oraz krytyczna analiza dotychczasowej wiedzy.

W niniejszej pracy zastosowano wiele pojęć, np. wybrane charakterystyki stanu zdrowia, wybrane charakterystyki aktywności fizycznej, aktywność zdrowotna, stopień niepełnosprawności, ograniczenia ruchowe, jednak (podobnie, jak w pierwszej wersji pracy) nie wyjaśniono ich znaczenia. Na s. 16 znajduję co prawda wzmiankę o niepełnosprawności, a mianowicie *„Istniejące dotychczas definicje niepełnej sprawności uwzględniają różne sposoby podejścia. o.....Jak w wielu dziedzinach wiedzy tak i w tej niełatwo jest uzyskać zgodność poglądów, gdyż definicje te tworzone są i używane w zależności od podejścia badawczego”*, ale do prawdy nie wiem jak mam ją rozumieć.

Bibliografia obejmuje 166 pozycji literatury i 20 źródeł Internetowych. Wykaz ten przygotowano poprawnie. Najnowsza pozycja jest jednak z 2015 r. (jedna), 2014 r. (jedna) i 2013 r. (trzy). Większość (65%) to prace sprzed 14-23 lat (2000-2009). Wszystkie są w języku polskim i dotyczą w ogromnej większości organizacji i zarządzania infrastrukturą sportowo-rekreacyjną oraz planów strategicznych rozwoju regionu.

3. Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej ujawnionej w trakcie przygotowania wyników pracy i jej prezentacji

Postępowanie badawcze jest następstwem logicznego myślenia ujętego w kolejne etapy badawcze. Pierwszym etapem procedury badawczej jest ustalenie problematyki i tematu badań. Wraz z jego wyborem pojawia się problem metody, od której bardzo zależy dobór materiału, sposób zbierania literatury, prowadzenia badań i organizacja pracy. Towarzyszy temu precyzowanie hipotez i pytań badawczych, a także dobór właściwych metod analizy wyników. Kolejnym etapem jest poprawne wyciągnięcie i zinterpretowanie wniosków. Niestety, w konsekwencji przedstawionego powyżej uzasadnienia, mam zastrzeżenia co do synchronizacji i poprawności wielu z tych działań oraz mam wątpliwości co do umiejętności poruszania się przez Doktorantkę w obszarze warsztatu teoretycznego z zakresu nauk o kulturze fizycznej.

Ponadto, zaskoczona jestem faktem, że Doktorantka nie wzięła pod uwagę moich uwag z pierwszej recenzji. Recenzje stanowią cenne narzędzie w procesie doskonalenia naukowego. Uwzględnienie ich (albo odniesienie się do nich krytycznie) wskazywałoby na proces uczenia się podejścia krytycznego, doskonalenia umiejętności analitycznych i samodzielnego prowadzenia pracy naukowej – co przecież jest istotą pracy naukowej.

Elżbieta Bieńko

⁴ J. Drabik. Aktywność fizyczna czy aktywność ruchowa? *Antropomotoryka*, 2009: 42; s. 120.

⁵ W. Mynarski, M. Rozpara, B. Królikowska, i in. Jakościowe i ilościowe aspekty aktywności fizycznej. Politechnika Opolska, Opole 2012.